

**MUSTAQIL TA'LIM JARAYONIDA BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINIF
O'QITUVCHILARINING TADQIQOTCHILIK KO'NIKMALARINI
TAKOMILLASHTIRISH MEXANIZMLARI**

Rajabova Nodirabegim Komilovna

OXU Pedagogika va Psixologiya kafedrası dotsenti,(PhD)

Annotatsiya:Maqolada bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilari Bugungi kunda olib borilayotgan ta'limni modernizatsiya qilish sharoitida ta'lim oluvchilarning ta'lim faoliyati izlanishlarga aylanib bormoqda. Shuning uchun, hozirgi vaqtda o'quv jarayoniga talabalarning ilmiy tadqiqot va tajriba konstruktiv faoliyatini joriy etish alohida ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar:Mustaqil ta'lim, ilmiy tadqiqot, ijodiy yaratuvchanlik, qobiliyat, baholash, tanqidiy fikrlash ,pedagogik va psixologik bilimlar, axborot ta'minoti

Asosiy qism:

Raqobatbardosh mutaxassis tadqiqot bilimlari va ko'nikmalariga ega bo'lishi, o'z faoliyatini tahlil qilishi va loyihalashtirishi, mustaqil harakat qilishi, noaniqli sharoitida, o'z-o'zini takomillashtirishga (o'z-o'zini bilish), o'z o'zini nazorat qilishga, o'z o'zini hurmat qilishga, o'zini o'zi tartibga solishga va o'z-o'zini rivojlantirishga doimiy intilishi kerak. O'qitishdagi tadqiqot ta'lim oluvchilar o'zlari o'rganayotgan fanlarda qo'llaniladigan asosiy tadqiqot usullari bilan tanishadilar, hodisalar va jarayonlarni o'rganish orqali o'zlari uchun mavjud bo'lgan tadqiqot usullari elementlarini o'zlashtiradilar va mustaqil ravishda yangi bilimlarni olish qobiliyatini egallaydilar. Tadqiqot tamoyilining qo'llanilishi talabalarning bilim qobiliyatini, faolligi va mustaqilligini rivojlantirishga yordam beradi, bilim va bilim faoliyati usullarini o'zlashtirishga qiziqishni oshiradi. Maqsadlarni belgilash, o'z faoliyatini rejalashtirish, o'z harakatlarini nazorat qilish va baholash, tanqidiy fikrlash va o'z xulosalarini ishlab chiqish qobiliyati talaba uchun muhim ahamiyat kasb etadi.

Shuning uchun bo'lajak o'qituvchilariga ilmiy tadqiqot faoliyati asoslarini o'rgatadigan, bo'lajak mutaxassislarni kasbiy tayyorlashning yangi tizimini ishlab chiqish zarurati tug'ildi. Bo'lajak o'qituvchilarning ko'nikmalarini rivojlantirish davlat ta'lim standartlarida, fan dasturlarida o'z aksini topgan. Xususan, "Boshlang'ich ta'lim pedagogikasi, innovatsiya va integratsiyasi" fan dasturida o'quv fanining dolzarbligi oliy kasbiy ta'limdagi o'rni sifatida talabalarda ilmiy dunyoqarashni shakllantirish ta'kidlangan. Shuningdek ushbu fan dasturida tavsiya etilayotgan mustaqil ta'lim mavzularida ham ilmiy tadqiqot, ilmiy tadqiqot medodlariga ahamiyat qaratilgan .

Hozirgi vaqtda adabiyotlarda tadqiqotchilik ko'nikmalari, tadqiqot faoliyati tushunchalari bo'yicha har xil yondashuvlar mavjud. Ushbu bir -biriga bog'liq bo'lgan "tadqiqot", "ko'nikma" qancha tushunchalarni - ko'rib chiqamiz.

Tadqiqot –

- 1) tadqiq ishi, tekshirish, o'rganish ishi.
- 2) Ilmiy tekshirishning natijasi [1].

Tadqiqotchilik – tadqiqot bilan mashg‘ul bo‘lish, tadqiqot ishlari [1].

Ko‘nikma – biror ishda orttirilgan mahorat, malaka [1].

Talabalarning tadqiqotchilik ko‘nikmalarini rivojlantirish, bo‘lajak o‘qituvchilarni tadqiqotchilik faoliyatiga tayyorlash masalalari bo‘yicha qator izlanishlar olib borilgan.

F.Raxmatova bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarining tadqiqotchilik kompetensiyalarini rivojlantirishga doir tadqiqotishlarida ta‘kidlashicha, bo‘lajak boshlang‘ich ta‘lim o‘qituvchilarida tadqiqotchilik kompetensiyasi asosiy komponentlarining shakllanganlik mezonini sifatida quyidagilar asoslandi: – tadqiqotchilik kompetensiyasi (motivatsion komponent) ni egallashga ijobiy munosabat, tadqiqotchilik faoliyati (kognitiv komponent) sohasiga oid bilimlarni egallash, asosiy tadqiqotchilik ko‘nikmalarini (texnologik komponent) namoyon bo‘lishi; psixologpedagogik tadqiqotlar tahlili asosida tadqiqotchilik kompetensiyasi asosiy komponentlarining quyidagi ko‘rsatkichlari aniqlandi va asoslandi:

– bo‘lajak boshlang‘ich ta‘lim o‘qituvchilari tadqiqotchilik kompetensiyasi tadqiqotchilik faoliyatining ahamiyatini anglash va tadqiqotchilik kompetensiyasini o‘zlashtirishga ehtiyoj hamda tadqiqotchilik ko‘nikmalarini qo‘llash (motivatsion komponent);

– tadqiqotchilik faoliyati sohasidagi bilimlar va ularni anglangan holda qo‘llanilishi (kognitiv komponent);

– tadqiqotchilik harakteridagi o‘quvkasbiy topshiriqlarni bajarishda asosiy tadqiqotchilik ko‘nikmalarini mustaqil va muvaffaqiyatli namoyon bo‘lishi

(texnologik komponent); – tadqiqotchilik kompetensiyasi aniqlangan komponentlari, ularning ko‘rsatkichlari va ularga mos mezoniy tavsiflar asosida, bo‘lajak boshlang‘ich ta‘lim o‘qituvchilarida tadqiqotchilik kompetensiyasi shakllanganligi Tadqiqotchilik kompetensiyasining boshlang‘ich faoliyatidagi ahamiyatini tushunish;

– tadqiqotchilik kompetensiyasini egallashga ehtiyojning mavjudligi [2]. Shuningdek tadqiqotlarda, ta‘lim oluvchilarda o‘quv-tadqiqotchilik ko‘nikmalarini rivojlantirishda asosan shaxsga yo‘naltirilgan zamonaviy pedagogik texnologiyalar (shaxsga yo‘naltirilgan, hamkorlik faoliyatiga asoslangan, muammoli izlanish) hamda ta‘lim faoliyati elementlarini kiritish orqali o‘quvtadqiqotchilik ko‘nikmalarini rivojlantirish zarur bo‘lib, uning metodik tizimi turli chiqarish va amalga oshirish dasturlaridan iboratligi ta‘kidlab o‘tilgan [3]. Shuningdek, ta‘lim oluvchilarning tadqiqotchilik faoliyati quyidagicha ta‘riflangan, ular tomonidan ma‘lum bir muammo (masalan, fanning u yoki bu qonuniyatlariga asoslangan holat)ni o‘rganish va uning yechimini izlab topishga qaratilgan ijodiy faoliyati tushuniladi. Tadqiqotchilik ko‘nikmalarini shakllantirish jarayoniga integrativ yondashuvni qo‘llash va unda axborotlarni qayta ishlash texnologiyasidan foydalanish pedagogik soha bo‘yicha o‘ziga xos innovatsion yondashuv bo‘lib, uning yordamida tadqiqot jarayonida ijobiy sifat o‘zgarishi va yuqori samaradorlikka erishilishi ta‘kidlab o‘tilgan [3].

Ta‘lim jarayonida ilmiy tadqiqot va tajriba –konstruktorlik ishlariga talabalaarni jalb qilish ular innovatsion fan sohasida, innovatsion mahsulotlar ishlab chiqaradigan korxonalarda o‘z faoliyatini davom ettirishlari muqarrar.

O'qituvchining innovatsion faoliyatini rivojlantirish xam o'z navbatida oliy ta'lim muassalarida ularda zarur ko'nikmalarning shakllanganligiga bog'liq. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining tadqiqot faoliyati o'quv jarayonining shakllaridan biri bo'lib, unda o'qitish va amaliyot muvaffaqiyatli birlashtiriladi. Ilmiy ishlar doirasida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining birinchi navbatda tadqiqot ishlarining birinchi ko'nikmalarini egallaydi, so'ngra amaliyot bilan bog'liq bo'lgan u yoki bu tarzda olingan nazariy bilimlarni tadqiqotga kiritishni boshlaydi. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining tadqiqot faoliyati - bu ijodiy, tadqiqot muammosini hal qilish va ilmiy tadqiqotning asosiy bosqichlari mavjudligini taxmin qilish bilan bog'liq o'quv ishlarini tashkil etish shakli. Tadqiqot faoliyatining asosiy ajralib turadigan xususiyati - tanlangan hodisani o'rganishning amaliy metodologiyasi, o'z materiali (gumanitar sohada, bu asosiy manbalardan olingan ma'lumot bo'lishi mumkin), o'z ma'lumotlarini tahlil qilish kabi elementlarning mavjudligi. eksperimental ishlarning borishi va undan kelib chiqadigan xulosalar. Bilimlarning yangiligiga havola, ilgari jamiyat tomonidan olingan ma'lum bir bilim subyekting rivojlanishi bilan bog'liq bo'lgan reproduktiv kognitiv harakatlarning ijodkorlik sohasidan chiqarilishini nazarda tutadi.

Adabiyotlar:

1. Kamilovna, R. N. (2021). Coaching approach at a mathematics lesson in grade 3 in the educational structure "equal partner". Asian Journal of Multidimensional Research (AJMR), 10(1), 228-234.
2. Komilovna, R. N. (2021). Methods and Tools of Educational Technologies in the Formation of the Concept of Figure Face in Students. European Scholar Journal, 2(4), 80-84.
3. Rajabova, N. (2023). BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINIF O'QITUVCHILARINING TADQIQOTCHILIK KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH. ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz), 27(27).
4. Ражабова, Н. К. (2022). БОШЛАНҒИЧ СИНФ ЎҚИТУВЧИЛАРИНИНГ ТАДҚИҚОТЧИЛИК КЎНИКМАЛАРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ТАДБИҒИ. Scientific Impulse, 1(5), 678-687.
5. Ражабова, Н. К. (2022). БЎЛАЖАК БОШЛАНҒИЧ СИНФ ЎҚИТУВЧИЛАРИ ТАДҚИҚОТЧИЛИК ФАОЛИЯТИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШГА ТАЪСИР ЭТУВЧИ ОМИЛЛАР. ВАРҚАРОРЛИК ВА ҲЕТАКШИ ТАДҚИҚОТЛАР ОНЛАЙН ИЛМИЙ ЖУРНАЛИ, 2(4), 349-352.
6. Rajabova, N. K. Pedagogical Conditions for Improving the Research Activities of Future Primary School Teachers.